

RECENZII / REVIEWS

Pr. conf. univ. dr. Constantin JINGA, Brent A. STRAWN, *The Old Testament Is Dying: A Diagnosis and Recommended Treatment (Theological Explorations for the Church Catholic)* [în lb. rom.: *Vechiul Testament este pe moarte: Diagnostic și tratament recomandat (Explorări teologice pentru Biserica universală)*], Baker Academic, 2017 (ISBN-10: 0801048885; ISBN-13: 978-0801048883), 336 p.

Lucrarea recent apărută sub semnătura profesorului Brent A. Strawn de la Universitatea Emory (Atlanta, Georgia) analizează în profunzime fenomenul „analfabetismului biblic” în medii creștine practice din Occident și din Statele Unite în special. Cartea își are originea într-o serie de prelegeri susținute de către prof. Strawn la Seminarului Teologic Nazarene, care abordează faptul că, în cultura occidentală creștină contemporană, se poate constata o neglijare a Vechiului Testament, ceea ce atrage după sine, pe cale de consecință, o diluare considerabilă a înțelegerii Noului Testament. Lipsite de rădăcinile vechitamentare, textele nouetamentare par desprinse dintr-un context firesc. Astfel, ele își pierd din conținuturi și, implicit, din ponderea de care are trebui să se bucure în sânul comunităților creștine.

Strawn pornește de la o comparație foarte interesantă, spunând că Vechiul Testament este asemenea unui limbaj. Un limbaj care poate fi învățat, poate fi vorbit, dar la fel de bine poate fi și uitat. Așa ca orice limbaj, el îndeplinește și funcția de a fi un instrument de receptare, de evaluare, de cunoaștere, de asumare a lumii. Vechiul Testament, în dimensiunea lui istorică, poate fi comparat cu un limbaj specific unei culturi, unei gândiri, unei epoci anume. Când cultura respectivă se metamorfozează sau dispare, când epoca istorică se încheie, limbajul se metamorfozează și el, se arhaizează.

Vreme de câteva milenii, arată Strawn, am valorificat Vechiul Testament și Biblia, în general vorbind, pentru a înțelege realitatea în care ne găsim, pentru a ne înțelege pe noi înșine. Vechiul Testament, constituind secțiunea cea mai amplă a Bibliei creștine, a furnizat vreme de secole limbajul doctrinei creștine, a constituit cadrele și imageria, a furnizat simbolurile slujirii liturgice. Iată însă că astăzi, în multe biserici creștine, lecturilor din Vechiul Testament li se rezervă un loc secund sau chiar există o tendință pronunțată de a le obnubi în spatele unor interpretări simpliste și cel mai adesea derogatorii. Ca într-un fel de neo-marcionism, ne mulțumim cu tâlcuiri ce reduc Vechiul Testament la „legea veche, a talionului”.

Mai precis, între semnele care indică „moartea” Vechiului Testament, Brent A. Strawn enumeră și analizează: numărul redus de citate din Vechiul Testament, în predicile de azi; utilizarea tot mai redusă a Psalmilor în cult; ponderea atribuită pericopelor vechitestamentare în Lecționarii. Aici trebuie să menționăm faptul că profesorul Strawn analizează în special surse protestante din mediile nord-americane. La data elaborării acestei recenzii, nu avem cunoștință de existența unui studiu similar în context creștin-ortodox. Am menționa totuși analiza lui Garrett Spivey „Let Us Be Attentive: The Orthodox Study Bible, Converts, and the Debate on Orthodox Lay Uses of Scripture”, în vol. Philip GOFF, Arthur E. FarnsleyII, Peter J. Thuesen(eds.), *The Bible in American Life* [în lb. rom.: *Biblia în viața americană*], Oxford University Press, New York, 2017, 192 sq. Chiar dacă este realizată într-un context aparte, adică tot într-un mediu nord-american, analiza este de luat în considerare, iar concluziile ei ar trebui probabil să ne ridice serioase semne de întrebare cu privire la locul și la rosturile Bibliei în context ortodox actual. Ar fi interesant de realizat o cercetare similară privind, de pildă, utilizarea referințelor vechitestamentare în predicile rostite în Duminicile de peste an, în context român-ortodox, așa cum apar acestea în antologiile omiletice publicate în ultimul interval de timp. De asemenea, ar fi poate interesant de analizat în ce măsură în bisericile noastre se mai citește paremiile, chiar dacă acestea sunt prevăzute ca atare în cărțile noastre de cult.

Când schimbările din realitate se radicalizează, pare că avem tendința fie să uităm acest limbaj, care este Vechiul Testament, așa cum îl prezintă autorul. Atunci, îl prezervăm pentru valoarea lui istorică sau culturală. Dar, ceea ce este foarte important, subliniază Strawn, este faptul că uitarea/moartea unui limbaj atrage după sine în mod firesc dispariția identității care se exprima prin limbajul respectiv, iar istoria și cultura singure nu pot suplini absența limbajului, tocmai pentru că ele însele ajung să fie exprimate în noi limbaje. Profesorul Strawn analizează în acest sens noile forme de ateism și influența acestora asupra lecturii textelor biblice în general vorbind. Profesorul Strawn trece în revistă mai multe semne, realități, care indică această decadentă și subliniază faptul că lectura simplificatoare și neo-marcionistă a textelor vechitestamentare a contribuit, în secolul XX, inclusiv la cristalizarea ideologiilor de extremă dreaptă și la dezvoltarea antisemitismului. Este, acesta, un serios semnal de alarmă.

Ultima parte a cărții, alcătuită din trei capitole, formulează o serie de recomandări dintre cele mai pertinente, pornind de la utilizarea unor fragmente vechitestamentare în educația copiilor, accentuând pe realizarea unor programe catehactice bine fundamentate biblic și pe alcătuirea unor predici astfel încât acestea să indice mereu și mereu carnația vechitestamentară a subiectului. De bună seamă, unele dintre soluțiile pe care le formulează Strawn nu depășesc sfera unui didacticism mai mult sau mai

puțin fericit. Problema nu ține atât de seriozitatea cu care se mai studiază azi limbile „moarte” sau culturile și civilizațiile antice din Orientul Mijlociu, în contextul cărora au apărut scrierile biblice. Problema ține mai degrabă de faptul realitatea mundană a limbajului vechitestamentar s-a schimbat deja în așa măsură, încât acesta aproape că a rămas fără referent în realitatea contemporană.

Considerăm deci că a ne concentra pe soluții didactice nu face decât săaprofundeze încă și mai mult caracterul vetust și muzeistic al Bibliei, izolând-o încă și mai mult și rezervând accesul la text, unui număr restrâns de inițiați în arheologie, istorie, limbi clasice, orientalistă, etc. În schimb, soluțiile cele mai interesante ale lui Strawn par desprinse din practica duhovnicească a părinților pustiei sau chiar din cărțile de strană ale bisericilor ortodoxe. Nu le vom dezvălui aici, lăsând celor interesați bucuria să le descopere singuri. De ce nu, poate chiar implicând concursul unei edituri interesate a oferi o versiune în limba română a cărții.

Pr. lect. dr. Marius FLORESCU, Edward ROMNEN, *Into all world. An Orthodox Theology of Mission* [în lb. rom.: *În toată lumea. O teologie ortodoxă a misiunii*], St. Vladimir's Seminary Press, Yonkers, NY 10707, 2017, 288 p.

Prestigioasa și cunoscuta editură *St Vladimir's Seminary Press* din Statele Unite ale Americii, care a dat până acum o bogată literatură teologică ortodoxă în limba engleză, a inaugurat anul trecut o nouă serie publicistică intitulată *Ortodoxie și Misiune*. Numărul 1 din această serie aparține preotului profesor Edward Rommen și se intitulează *În toată lumea. O teologie ortodoxă a misiunii*.

În bogata introducere a volumului (pp. 9-29), autorul, care a mai semnat volume de teologie misionară, recunoaște insuficiența literaturii acestei teologii în lumea ortodoxă. Provenind din lumea protestantă, autorul fiind convertit la maturitate la Ortodoxie, el încearcă să construiască poduri între teologia misionară protestantă - foarte bine articulată inclusiv teologic - în care fusese inițial implicat și cea misionară ortodoxă, în care este implicat din momentul convertirii și hirotonisirii întru preot.

Partea I, intitulată *Contextul: Asupra evoluției studierii Misiunii* (pp. 31-80) cuprinde trei capitole care se referă la studiul general al Misiologiei. Aici sunt tratate mai multe teme ca: subiectul, natura, metodologia și scopul studierii acestei materii teologice, deopotrivă în Apus, cât și în Răsărit. Capitolul 3 articulează înțelegerea ortodoxă cu privire la misiune, din perspectiva definiției acesteia, a preocupărilor inițiale cu privire la misiune și a unor propuneri privind cadrele și agenda teologiei misiunii.

Partea a II-a, intitulată *Sursele pentru o teologie ortodoxă a misiunii* (pp. 81-174) explorează resursele necesare pentru o teologie a misiunii din perspectiva Bisericii Ortodoxe. Aceasta înseamnă o trecere în revistă a fundamentelor biblice misionare aparținând Vechiului și Noului Testament, sprijinite pe numeroase comentarii patristice și teologice contemporane. În capitolul 6 se face o legătură între principiile teologice misionare și resursele istorice tradiționale, prin examinarea unor evenimente misionare din trecut și a unor documente cu privire la misiune.

Partea a III-a, intitulată *O Teologie ortodoxă a Misiunii (175-269)* cuprinde reformularea și sistematizarea unor declarații teologice din trecut, privind rațiunea și scopul misiunii, accentuarea originilor eclesiologice ale mobilizării misionare, sublinierea formulărilor primare cu privire la educație, din perspectiva Evangheliei și Bisericii, precum și unele îndrumări privind implementarea misiunii.

Concluziile (pp. 271-272) se încheie printr-un text liturgice de la Denia din Sfânta și Marea luni, care cheamă pe credincioși la misiune și la propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu.

Urmează o bogată bibliografie folosită la scrierea volumului, care conține scrieri patristice și teologice din toate timpurile (pp. 273-288).

De remarcat este și faptul că pe coperta a 4-a, rev. Luke A. Veronis, directorul Institutului Misionar de la Școala teologică grecească ortodoxă „Sfânta Cruce”, scrie despre lucrarea de față că este „o contribuție în domeniul misiunii pe care am așteptat-o de mult. Din anii 1950, misionari și cercetători – ca Arhiepiscopul Anastasie (Yannoulatos) – au ajutat Biserica Ortodoxă din contemporaneitate să redescopere bogata sa tradiție de 2000 de ani de misiune. Lucrarea lor a detaliat perioade istorice din cadrul lucrării misionare, a articulat elemente ale teologiei ortodoxe a misiunii și a oferit exemple despre cum poate fi această practică misionară trăită astăzi. Părintele Edward Rommen a realizat un volum deosebit, în care aduce toate aceste elemente laolaltă, într-o manieră holistică”.

Și această recomandare, pe lângă întreg conținutul volumului, ne îndreptățește să afirmăm că avem în față o valoroasă contribuție, care sistematizează teologia misionară de până acum. Este și unul dintre motivele pentru care am cerut deja copyrightul de la editura menționată, pentru a o traduce și în limba română.

Lect. univ. dr. Daniel LEMENI, Kyle A. SCHENKEWITZ, *Dorotei de Gaza și discursul despre vindecare în monahismul Gazan* [în lb. eng.: *The Gaza Dorotheum and the speech about healing in the Gazian monasticism*], Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, 220 p.

Această carte este consacrată temei vindecării în monahismul bizantin timpuriu, în special în învățăturile ascetice ale avvei Dorotei din Gaza.

K. A. Schenkewitz, profesor la Universitatea Saint Louis (SUA) și autorul acestei cărți, dezbate rolul trupului în viața ascetică. În acest sens, sunt amintite învățăturile fundamentale ale avvei Dorotei: în starea naturală patima este absentă, ceea ce înseamnă că „ea este o boală apărută în urma căderii” (p. 3). În al doilea rând, virtutea înseamnă o viață sănătoasă. În acest context, Dorotei evidențiază rolul lui Hristos ca medic, care „vindecă boala omenirii”. Din această perspectivă, viața sănătoasă a devenit o actualizare a Întrupării și a Învierii.

Prin urmare, condiția actuală a omului e o stare „contra-naturală”, însă ea e o etapă tranzitorie. Între capitolul introductiv (capitolul 1) și concluziile finale (capitolul 7), cartea lui Schenkewitz poate fi împărțită în cinci secțiuni majore: capitolul al doilea („Monahismul în Gaza”), în care autorul scoate în evidență iaspectul istoric al comunităților monastice din Gaza (comunitatea lui Isaia la Beth Dallatha, Seridos la Tawatha și Dorotei la Maiuma). El concluzionează că monahismul din Gaza este legat de spiritualitatea deșertului egiptean.

De fapt, autorul reafirmă teoriile unor eminenți exegeți (L. Perrone, J. Chryssavgis, B. Bitton-Askkelony, A. Kofski sau J. Hevelone-Harper) pentru care monahismul din Gaza rămâne într-o oarecare măsură influențat de tradiția monahală egipteană. Cu toate acestea, autorul a descris în mod amplu caracterul specific al învățăturilor ascetice ale avvei Dorotei.

În capitolul trei („Discursul vindecării și monahismul din Gaza”), autorul stabilește terminologia specifică și trăsăturile esențiale ale vindecării în tradiția monastică din Gaza. Potrivit lui Dorotei, viața ascetică este moduleșential de a reveni la sănătate prin lucrarea lui Hristos, pentru că El este medicul sufletului. Hristos în calitatea sa de Medic este cheia învățaturii sale ascetice: „Hristos reprezintă atât antidotul păcatului, cât și prescripția cu privire la sănătatea sufletului” (p. 56). În acest capitol, sănătatea se referă la starea naturală a umanității, starea originară a omului fiind una lipsită de patimi. Prin urmare, patimile nu sunt naturale, ele nu fac parte din constituția originară a omului, ci ele sunt rezultatul căderii. Pe scurt, starea căzută este o condiție unui trup și suflet bolnave. Remediul pentru această stare decăzută este viața ascetică, lupta cu patimile.

Miezul cărții este dat de capitolul patru („Vindecarea în drama mântuirii”), în cadrul căruia sunt prezentat cinci teme esențiale (creația, căderea, vindecarea, viața monahală și patimile). De fapt, acest capitol investighează în continuare tema vindecării în drama mântuirii. Accentul principal cade pe rolul esențial pe care Hristos îl asumă în actul de mântuire. Pentru avva Dorotei, așa cum am amintit deja, patimile sunt o consecință a căderii omenirii, motiv pentru care el insistă asupra „rolului Întrupării ca mijloc de vindecare și de restabilire a stării naturale a umanității” (p. 83).

Metafora vindecării este o temă centrală în capitolul cinci („Virtutea în viața monahală”). Pe scurt, practica ascetică reprezintă cultivarea vieții sănătoase prin virtuți, dar ceea ce este relevant aici este faptul că autorul consideră viața ascetică ca fiind o însănătoșire a sufletului. Pe scurt, practica ascetică este mai degrabă terapeutică decât punitivă. Din această perspectivă, cultivarea virtuții este un element central în învățătura lui Dorotei. Cu alte cuvinte, virtutea este un reper esențial al vieții sănătoase: „Virtutea, ca trăsătură a vieții sănătoase, a fost elementul cheie în reliefașarea portretului avvei Dorotei” (p. 89). În acest context, monahul din Gaza accentuează că potrivit căreia sufletul este înțeles ca o casă construită pe virtute. La baza acestei case trebuie să stea întotdeauna credința. Prin credință monahul dobândește „pietrele virtuții”. Prin urmare, virtuțile sunt strâns legate la avva Dorotei de regăsirea sănătății sufletului. Încă o dată, se subliniază rolul trupului în viața ascetică, pentru că în teologia ascetică a avvei Dorotei, ascetismul reprezintă o vindecare a sufletului prin intermediul trupului.

Capitolul șase („Trupul ascetic”) este dedicat examinării rolului trupului în tradiția monahală din Gaza. O premisă esențială a acestui capitol este că trupul este locul unde creșterea spirituală este cea mai evidentă și mai relevantă pentru ascetul angrenat în procesul maturizării spirituale. De aceea, Dorotei a văzut trupul are o conotație ascetică pozitivă pentru că „sănătatea sufletului depinde de transformarea trupului” (p. 113). Cu alte cuvinte, viziunea ascetică a avvei Dorotei i-a încurajat pe călugării din Gaza să caute sănătatea duhovnicească prin intermediul trupului. Pe scurt, prin intermediul trupului, sufletul crește din punct de vedere spiritual. K.A. Schenkewitz a remarcat că „acest rol pozitiv al trupului relevă o viziune distinctă asupra trupului ascetic în școala monahală din Gaza” (p. 132).

În capitolul final („Concluzie”), autorul afirmă că pentru avva Dorotei virtutea a fost un reper esențial pentru viața sănătoasă, pe de o parte, și că virtutea este obținută prin trup, pe de altă parte. K.A. Schenkewitz concluzionează prin această cheie interpretativă pe care și-a construit întreaga carte, și anume că trupul joacă un rol extrem de pozitiv în viața ascetică, o viață ce are în prim plan „căutarea sănătății sufletului și a trupului” (p.135).

Pe lângă importanța sa cu privire la tema vindecării duhovnicești, în multe privințe această carte este o contribuție excelentă la studierea vieții ascetice în tradiția monahală timpurie.

În acest sens, cartea excelează în prezentarea fiecărui aspect ascetic al vindecării într-o manieră clară și convingătoare, iar bibliografia sa substanțială face din ea un instrument extrem de util pentru cei interesați de rolul ascetismului în Bizanțul timpuriu.

Fără îndoială, Dorotei din Gaza și discursul despre vindecare în monahismul gazan, este foarte bine scrisă și documentată, probabil cea mai bună monografie pe această temă, dar cu siguranță nu ultima.

Pr. lect. univ. dr. Cosmin PANȚURU, **Pr. Daniel Alic, *Protopopiatele și parohiile Episcopiei Caransebeșului. Micromonografii* [în lb. eng.: *Deanery and parishes of the Episcopate of Caransebeș. Small monographs*], Editura „Presa Universitară Clujeană”, Cluj-Napoca, 2018, 458 p.**

La Editura „Presa Universitară Clujeană” a apărut, în anul 2018, volumul intitulat: „*Protopopiatele și parohiile Episcopiei Caransebeșului. Micromonografii*”, avându-l ca autor pe părintele dr. Daniel Alic, lector universitar la Secția de Teologie Ortodoxă Didactică a Universității „Eftimie Murgu” din Reșița.

Lucrarea acoperă 458 de pagini, cu aproape 2000 de note bibliografice și prezintă o sinteză a fiecărei unități bisericești din cadrul Eparhiei studiate (Eparhie, protopopiat și parohie). Cu alte cuvinte, structura volumului urmărește organizarea administrativ-teritorială a Episcopiei Caransebeșului, acordând spațiu pentru fiecare corp eclesial de mir, aflat în jurisdicția străvechiului Centru Eparhial bănățean.

După studiul clasic introductiv (p. 7-20), care înfățișează principalele repere ale spațiului descris, este prezentat, succint, istoricul protopopiatului Caransebeș (p. 21-22), precum și toate enoriile acestuia (p. 23-264). În continuare – păstrând aceeași structură unitară – sunt monografiate protopopiatele Reșița (p. 165-280), Băile Herculane (p. 281-358) și Moldova Nouă (p. 359-451).

Descrierea generală a fiecărei comunități este însoțită de repere istorice și elemente de artă și structură a fiecărui lăcaș de cult (arhitectura, pictura, planul, dimensiunile, materiale de construcție).

Nu lipsesc din acest ansamblu șematismul preoților, al personalităților bisericești mai importante, precum și aspecte din viața liturgică, pastorală, culturală (asociații sau organizații religioase, coruri), catehetică și social-filantropică, din trecut și de astăzi, precum și alte informații utile din punct de vedere istoric, social și cultural.

În prefața semnată de către Întâistătătorul Eparhiei, Preasfințitul Părinte dr. Lucian, se precizează că opera în sine e „o emblemă pentru Episcopia Caransebeșului”, fiind utilă clericilor și mirenilor deopotrivă, interesați de istoria Bisericii din Banat.

Folosind documente edite și inedite, lucrarea constituie, pentru cei preocupați de istoria bisericească, un volum sintetic, ce reunește pe scurt, informații din toate parohiile și protopopiatele din cuprinsul Eparhiei Banatului Montan. Imaginile fotografice completează și fac ca cele „zugrăvite” să fie mai aproape și mai bine înțelese de către cititor.

Pr. lect. dr. Marius FLORESCU, Preot lect. dr. Adrian Covan, preot lect. dr. Marius Florescu, *1993-2018. Un sfert de veac de învățământ teologic ortodox superior la Timișoara. Părintele conf. dr. Nicolae Morar – patru decenii de activitate și 65 de ani de viață* [în lb. eng.: *1993-2018. A quarter of a century orthodox theological education in Timisoara. Fr. Nicolae Morar - four decades of activity and 65 years of life*], Editura Astra Museum, Editura Partoș, 2018, 364 p.

În anul mântuirii 2018 se împlinesc 25 de ani de când în Universitatea de Vest din Timișoara funcționează o secție de Teologie ortodoxă. Având în vedere mutarea pentru o vreme a Academiei teologice de la Oradea, la Timișoara, în perioada postbelică, s-ar putea spune, fără a greși, că Teologia de factură academică nu a fost străină orașului de pe Bega, acum un sfert de veac.

Relându-se firul studiilor academice în cadrul Facultății de Litere, Filozofie și Istorie, așa cum se numea la început, s-a creat un frumos și deosebit de rodnic parteneriat între această instituție și Arhiepiscopia Timișoarei (la momentul înființării secției, era încă Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului). Reluarea prezenței Teologiei între materiile și studiile universitare la Timișoara este meritul rectorului Eugen Todoran și al mitropolitului Nicolae Corneanu, ambii de fericită pomenire.

Au trecut 25 de ani de existență a secției de Teologie, cu profilurile Pastorală, Litere (Didactică) și Istorie, dintre care astăzi mai funcționează doar primul. Au trecut nu mai puțin de 22 de generații de studenți și studente, care cu binecuvântarea ierarhilor de ieri și de astăzi, au pornit la drum prin lume pentru a deveni „lumină a lumii și sare a pământului” (Matei 5, 13-16).

Tot în acest an, părintele conf. dr. Nicolae Morar, șeful catedrei de Teologie ortodoxă, fost prodecan al Facultății, împlinește vârsta de 65 de ani, dintre care 40 de ani în slujba învățământului teologic ortodox, la Caransebeș și apoi la Timișoara.

Conducerea de astăzi a Mitropoliei Banatului, personal Înaltpreasfințitul Mitropolit Ioan, împreună cu cadrele didactice din cadrul secției de Teologie ortodoxă au gândit editarea unui volum care să reunească mesaje, studii, articole și gânduri legate de aniversarea Teologiei timișorene și de aniversările personale ale părintelui profesor Morar.

Așa s-a născut acest volum care a fost coordonat de părintele lect. dr. Adrian Covan împreună cu subsemnatul. Volumul este însoțit de un cuvânt de binecuvântare al Mitropolitului Banatului și cuprinde materiale din partea rectorului Universității de Vest, domnul prof. dr. Marilen Pirtea, din partea decanului Facultății de Litere, Istorie și Teologie, doamna conf. dr. Dana Percec, din partea ierarhilor din Mitropolia Banatului, personalului de

conducere de la Centrul eparhial din Timișoara și de la cele două protopopiate, foștilor decani și colegi de la Universitatea de Vest, colegilor profesori de la Facultăți de Teologie din țară, colegilor de la secția de Teologie din Timișoara, actualilor și foștilor studenți, ș.a.m.d.

Volumul totalizează 45 de texte semnate de cei enumerați mai sus, având în plus o descriere a componenței cadrelor didactice din secție și o fișă biobibliografică a părintelui sărbătorit. În această fișă ar fi trebuit menționată și distincția *Ordinul Sfântul Ioan Gură de Aur* pe care l-a primit din partea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, prin mijlocirea Înaltpreasfințitului Mitropolit Ioan, în luna septembrie a acestui an, pe când volumul era încredințat deja la tipar.

Studiile sunt pe teme diverse, unele surprind problematici de interdisciplinaritate și aproape toate sunt publicate în premieră, ceea ce sporește valoarea științifică a acestui volum colectiv omagial.

Volumul rămâne o mărturie de la popasul aniversar de la 25 de ani ai secției de Teologie ortodoxă, zisă și Facultatea de Teologie din Timișoara. Pentru că unul dintre studii enumeră efectiv absolvenții de la prima promoție până la cea din anul 2017 (având în vedere că în martie 2018 s-a încheiat predarea volumului spre publicare), am fi vrut ca fiecare promoție să fie însoțită și de o fotografie de grup de la absolvire. La momentul scrierii acestei prezentări bibliografice se lucrează la colectarea fotografiilor, în special de la absolvenți, neexistând până acum o bază de date anume.

La final, dorim părintelui conf. dr. Nicolae Morar, și pe această cale, să aibă mereu parte de mult ajutor de la Dumnezeu și de bogate împliniri duhovnicești!